

”Min frälsning till jordens yttersta gräns” – Gamla testamentet och missionsuppdraget

Mission förknippas i första hand med Nya testamentet och det är också i NT som vi möter missionsbefallningen (Matt. 28:18–20). Men hur är det med Gamla testamentet? Förekommer det där undervisning om mission och frälsningserbjudande till alla folk? Gud lovade Abraham att i honom skulle välsignelse nå alla jordens släkten. Har det betydelse för mission? Går det alls att förstå den nytestamentliga missionstanken utan att studera vad som kan sägas om missionsuppdraget i GT? Johannes Hellberg ger oss en introduktion i ämnet.

Att Bibeln är ”boken om Jesus” och att Jesus själv säger att Skrifterna (Gamla testamentet) handlar om honom är välkänt. Aposteln Paulus vittnar om det och inte minst i Jesu samtal med lärjungarna på vandrigen mot Emmaus framgår det med all tydlighet. Men en annan sak som Jesus säger på kvällen samma dag bland lärjungarna brukar inte lyftas fram lika ofta. Så här står det:

”Sedan öppnade han deras sinnen så att de förstod Skrifterna. Och han sade till dem: ”Det står skrivet att Messias ska lida och på tredje dagen uppstå från de döda, och att omvändelse och syndernas förlåtelse ska förkunnas i hans namn för alla folk, med början i Jerusalem” (Luk. 24:45–47).

Ja, det står faktiskt att Jesus säger att Gamla testamentet handlar om honom *och* om att omvändelse och syndernas förlåtelse ska predikas för *alla folk!* Detta, att predika evangelium för alla folk, brukar vi kalla kyrkans mission, och denna artikel vill ge några perspektiv på missionen i relation till just Gamla testamentet.

MISSION SOM TOLKNINGSNYCKEL

Det finns alltid en risk att vi moderna bibelläsare först tänker ut hur vi vill ha det och sedan vänder oss till Bibeln för att få det bekräftat. Inte minst i den teologiska diskussionen om just mission har det visat sig vara en frestelse. De stora missionskonferenserna och debatten om vad, hur och varför kyrkan bedriver mission har ofta hämmats av ganska olika definitioner av vad mission är.

Å ena sidan finns en snävare definition som gör gällande att mission i princip bara är arbetet med att nå onådade folkgrupper med evangelium. Å andra sidan finns en mycket vid definition av mission som i det närmaste innefattar allt tänkbart som biståndsarbete, fattighjälp, utvecklingsprojekt m.m. och som tenderar att bli allt en kyrka eller medmänniska kan göra. Mitt ärende här är inte

att i första hand definiera och kategorisera den moderna missionsteologiska debatten, utan att ge några perspektiv på frågan om evangeliet till alla folk utifrån Jesu egna ord i Lukas 24. Det är ett perspektiv som för övrigt uttryckligen delas också av Paulus:

”Men med Guds hjälp står jag än i dag som vittne inför både små och stora. Och jag säger inget annat än vad profeterna och Mose har sagt skulle ske: att Messias skulle lida, och att han som den förste som uppstått från de döda skulle förkunna ljuset både för vårt folk och för hedningarna.” (Apg. 26:22–23).

Den anglikanske teologen Christopher Wright har gjort ett gediget arbete i syfte att föra läsaren in i Bibelns budskap ur missionens synvinkel. Med utgångspunkt i Jesu och Paulus ord vandrar han genom hela Bibeln med ordet *mission* som ledord.¹ Hans tes är att vi inte ska leta efter missionens bibliska bas, utan Bibelns missionsbas. Även om ”mission” på engelska har ett bredare betydelsefält än motsvarande ord på svenska, vilket leder till att även Guds skapelse av världen kallas för ”mission”, är hans bidrag viktigt att ta del av. Eftersom missionens ärende är att göra Jesus känd, den Jesus som är sänd av Fadern, kan man säga att all sund teologi har med mission att göra. I arbetet med att sprida evangeliet till nya folk tvingades de kristna att formulera sin tro. I mötet med främmande kulturer och religioner utkristalliseras den kristna trosläran. Därför finns det en missionsdimension i allt teologiskt arbete.² Det kan därför vara på sin plats att läsa Gamla testamentet med frågan om mission som tolkningsnyckel för att se vad Jesus och Paulus kan ha menat.³

MISSION I GAMLA TESTAMENTET

När Nya testamentet talar om att evangeliet ska spridas ut över världen, inte minst när Apostlagärningarna berättar om det första skedet, utgör Gamla testamentet den självklara referensramen. Vid sin himmelsfärd säger Jesus att lärjungarna ska få kraft när den Helige Ande kommer över dem och de ska bli hans vittnen i Jerusalem, i hela Judéen och Samarien och ”intill jordens yttersta gräns”.⁴ Denna programförklaring för Apostlagärningarna bygger på profeten Jesajas ord:

”han [Gud] säger: Det är för lite för dig, då du är min tjänare, att endast upprätta Jakobs stammar och föra tillbaka de bevarade av Israel. Jag skall sätta dig till ett ljus för hednafolken, för att du skall bli min frälsning intill jordens yttersta gräns” (Jes. 49:6).

Det viktigaste nyckelordet här är förstås ordet ”frälsning”, som nu helt tydligt sägs angå också hedningarna. Frälsningen kommer ju genom den utlovade Messias, som skulle födas i Juda stam. I detta uttrycksätt finns också en geografisk dimension där Gamla testamentet utgör en given bakgrund. Därmed är vi inne på frågan om Guds ärende i Gamla testamentet. Berör det egendomsfolket eller hela mänskligheten? En bra början för att förstå perspektiven i Gamla testamentet är att börja med Israels och Jerusalems fysiska plats i världen, alltså geografien.

MISSIONENS GEOGRAFI

I samband med Andens utgjutande över lärjungarna i Jerusalem berättas det om att människor från många olika länder var i Je-

rusalem för att fira pingst. Dessa hörde genom undret evangeliet på sina egna språk, trots att de med all sannolikhet var judar. Uppräkningen av de olika områden de kom från är inte slumpmässig utan följer ett mönster från Gamla testamentet och utgör en cirkelrörelse med Jerusalem i centrum.⁵ Så framgår hos Hesekiel att Guds tanke med Israel också är geografisk:

”Så säger Herren, HERREN: Detta är Jerusalem som jag har satt mitt ibland hednafolket med länder runt omkring” (Hes. 5:5).⁶

Att ett land eller en kultur betraktar sig självt som centrum i världen är inget unikt för Bibelns Israel. Grekerna och flera andra gjorde likadant. Det finns emellertid en skillnad värd att notera. För grekerna gällde en fallande skala i fråga om den ära man förväntades visa dem beroende på avståndet från Grekland. De närmsta grannarna visar man stor ära och sedan i allt mindre grad.⁷ I spänningsfyllt förhållande till detta finns också hos samma grekiska författare tanken på att de mest avlägsna folken lever vid jordens yttersta rand och därmed står gudarna nära, äter med dem osv. Gamla testamentet uppvisar inga tendenser till idealiserande av de avlägsna länderna och ger inte heller nedlåtande kommentarer om dem, annat än med avseende på deras avgudar.

Den första och grundläggande geografiska överblicken i Bibeln får vi i en släkttavla (1 Mos. 10). Den innehåller ett flertal intressanta drag och ganska många svårigheter. Den tar sin utgångspunkt i Noas söner och listar sedan olika namn på barn och efterkommande. En del av namnen i denna släkttavla är på en gång namn på enskilda

personer och samtidigt namn på folk, eftersom de står som anfäder till olika folk. Så är t.ex. Javan (v. 2) det vanliga hebreiska ordet för Grekland, Misrajim (v. 6) är Egypten och Aram (v. 22) araméerna. Andra är uttryckliga folknamn t.ex. hiveerna (v. 17).⁸ Att kapitlet innehåller 70 namn är garanterat ingen slump. Det talet står för en fullhet och på så vis ges en antydning om att det handlar om hela världen.⁹ Det är självklart att vi inte kan förvänta oss att 1 Mosebok 10 ska innehålla länder som för Israel var helt okända för att vi ska se det universella anspråket. Om man vill kan man, med den engelske teologen Richard Bauckham, kalla det för ”representativ geografi”. Det viktiga är att vi genom att se geografin som presenteras och placeras in i länderna på kartan kan se det symboliska och teologiska värdet av de geografiska uppgifterna. 1 Mos 10 ligger till grund för flera profetior, varav kanske Hesekiels profetia om Gog från Magog är den mest kända. Det mest iögonenfallande är att dessa folk främst har en eskatologisk plats i Gamla testamentet och hos dess profeter. Deras tid kommer. Det är dessa folk som en dag ska strömma till Sion, vilket vi återkommer till (Jes. 2:2).

Talet sjuttio eller sjuttiotvå, återkommer ofta som hedningarnas eller hela jordens tal i den judiska traditionen. När Jesus enligt Luk. 10:1 sänder ut sjuttio eller sjuttiotvå lärjungar (handskrifterna varierar) är det förmodligen en återspeglning av antalet namn i släkttavlan i 1 Mos. 10.¹⁰

Placeringen av släkttavlan i 1 Mos. 10 är också intressant. Den amerikanske teologen Bruce Waltke menar att berättaren genom att placera släkttavlan före berättelsen om Babels torn sätter folken under Noas pro-

Syftet är alltså något större som har med hela jorden att göra, nämligen därför att hela jorden är föremål för Guds omsorg.

fetior och inte Babels förbannelse.¹¹ Så blir också det språkliga undret på pingstdagen (Apg. 2) en utläggning av 1 Mos. 10 och 11. Splittringen i olika tungomål övervinns genom Andens under när Gud nyskapar sitt folk i uppfyllelsens tid.

ABRAHAMS KALLELSE - MISSIONENS BÖRJAN

När Abram får Guds kallelse att lämna sitt land och sitt folk och bege sig till okänt land påbörjas gudsfolkets historia. Gud kallar en barnlös man med löfte om att hans avkomma ska bli ett stort folk. Redan från början står mänskligheten i stort i fokus och därmed läggs grunden för mission. Utkorelsen sker från början med "alla jordens släkten" i blickpunkten (1 Mos. 12:3). De ska bli välsignade i Abram. Dessa "jordens släkten" har vi redan kommit i kontakt med, då de tillsammans utgör släkttavlan i 1 Mos 10. Det är därför naturligt att se Guds välsignelse av Abram i relation till detta kapitel. Här kopplas välsignelsen över Abram till alla människor.¹²

Utkorelsen av Abram handlar inte bara om honom som person, utan också om hans avkomma. När hans avkomma blivit ett folk, som Faraos konstaterar i 2 Mos. 1:9, upprepas utkorelsen med hela folket i samband med att Gud sluter förbund med folket när de kommit fram till Sinai. Likt 1 Mos. 12:1–3 står 2 Mos. 19:1–8 som en övergång mellan respektive boks första och andra del.

För det första är Israel Guds folk, inte på bekostnad av andra folk eftersom hela jorden rätteligen tillhör HERREN. Det hebreiska ord som används, *segullab*, som i Svenska Folkbibeln (SFB) och Bibel 2000 översätts med "dyrbar egendom" används i 1 Krön. 29:3. Där berättas det om att David utöver

den mängd saker han samlat till templet från rikets finanser, också ger av sin privata egendom (*segullab*). Israel är alltså Guds egendom, men inte så att de andra folken inte tillhör honom, för han är hela världens kung.

För det andra finns det en språklig detalj i 2 Mos. 19:5 som är viktig. SFB översätter "Om ni nu hör min röst och håller mitt förbund, skall ni vara min dyrbara egendom framför alla andra folk, ty hela jorden är min." Detta "ty" bör man förstå som en motivering till utväljandet av Israel, det sker eftersom hela jorden är Herrens. Syftet är alltså något större som har med hela jorden att göra, nämligen därför att hela jorden är föremål för Guds omsorg.

Denna unika ställning som Israel får är ett sätt för Gud att uppenbara sitt väsen för de andra folken. Att detta är intentionen sägs uttryckligen på ett flertal ställen. Gud skonade Faraos "för att mitt namn skulle förkunnas på hela jorden" (2 Mos. 9:16). Också i Davids bön efter Natans profetia framgår den universella dimensionen av Israels utkorelse: "Finns det ett enda folk på jorden likt ditt folk Israel, som Gud själv kom för att friköpa åt sig som sitt eget, för att göra sitt namn känt?" (2 Sam. 7:23).¹³ Detta upprepas på Bibelns vanliga typologiska sätt i samband med att Josua går över Jordan (Jos. 4:24), och återopas i Hiskias bön under Sanheribs belägring av Jerusalem år 701 f.Kr: "Men nu, Herre, vår Gud, rädda oss ur hans hand, så att alla riken på jorden förstår att du är Herren Gud, endast du." (1 Kung. 19:19; par. Jes. 37:20.)

Notera här hur fokus läggs på Guds gärningar, inte på Israels. Mönstret i fråga om att Guds namn blir känt bland människor är alltid att det handlar om Guds gärningar.

UTTÅGET UR EGYPTEN

En av få gestalter som blir direkt sänd av Gud till någon utanför egendomsfolket är Mose. Han sänds till Faraos hand. Missionsperspektivet i berättelsen om uttåget är kanske inte uppenbart, men det handlar om att Gud gör sitt namn känt.

En fras som återkommer i berättelsen om uttåget ur Egypten, som man lätt läser förbi, är "för att ni/Egypten ska veta att jag är Herren" (2 Mos. 6:7; 7:5 etc.). Frasen uttrycker syftet med utkorelsen, befrielsen ur Egypten, plågorna o.s.v. Gud gör alltså sitt namn känt genom sina handlingar med sitt folk. Det handlar alltså inte om en lokal uppgörelse mellan nationella gudar, utan om att Gud gör sitt namn känt i hela världen.¹⁴ Detta mönster är genomgående också senare i Israels historia och så kännetecknande att man skulle kunna kalla Israels folk för "för att-folket".¹⁵

Att det blev så framkommer också senare då folken i löfteslandet hade hört talas om Israel och Israels Gud och därför var rädda (Jos. 2:10 ff). Berättelsen om uttåget ur Egypten skulle hållas levande bland folket genom påskfirandet och tillhörande återberättande av det som skett. Det är också en aspekt som återfinns i lovsångerna i Psaltaren (se vidare nedan).

Det finns alltså en missionsdimension i uttåget ur Egypten på det viset att Guds namn och Guds natur blev uppenbarad för Israel, Egypten och andra länder som fick höra om uttåget, genom det som hände. Senare i historien förtydligas detta genom uppmaningarna att göra detta känt bland hednafolken.

JESAJA

Profeten Jesaja är den av profeterna som bäst kan tjäna som exempel på relationen till de främmande folken (*goyim*). Från Jes. 2:2–5 till 66:23 försvinner de aldrig ur synfältet. Folket som i sinom tid ska förkunna Guds ära för folken (66:18–20), har likt profeten "orena läppar" (Jes. 6:5) och måste likt profeten renas (Jesaja 1–5). Jesaja 7–39 handlar om att Israel måste erkänna Guds härlighet och på så vis vara ett ljus för folken. Men i stället tar de del av de främmande folkens ära och vänder Gud ryggen. I detta sammanhang finns fyra exempel på missionsdimensionen i Jesaja:

- 1) enligt Jes. 11:9 ska jorden bli fylld av Guds kunskap så att våld och förstörelse upphör;
- 2) Jes. 19:24 talar om att Egypten och Assyrien ska bli en välsignelse "mitt på jorden", alltså fylla den funktion Abram ursprungligen fått;
- 3) Jes. 25:6–7 talar mot bakgrund av föregående kapitel om en fest för "alla folk" på "detta berg";
- 4) Jesaja 39 handlar om hur Hiskia inte ger Gud äran inför de babiloniska sändebuden, vilket rent litterärt utgör den omedelbara bakgrunden till Jesaja 40–66.¹⁶

I Jesaja 40–66 är ett återkommande tema att Gud genom att frälsa Israel visar sin makt och överglänsar de babiloniska avgudarna, så att även folken inser att det är han som är Gud.

"Jag är Herren och det finns ingen annan. Utom mig finns ingen Gud. Jag spände bältet om ditt liv, fastän du inte kände mig, för att man skulle förstå både i öster och väster att det inte finns någon utom

mig. Jag är Herren och det finns ingen annan” (Jes 45:5–6).¹⁷

Också här är Israels roll ganska passiv, inte helt utan aktivitet, men med Gud som primärt subjekt. Tjänaresångerna visar att Israel/tjänaren ska vara ett ljus för folken, utbreda rätten bland dem (jmf. Jes. 11:1–6). Israel ska vara ett vittne om Gud, uppgiften är inte primärt att konvertera folk, utan att göra Guds namn känt. Något som blir ytterst konkret i det sista kapitlet i Jesaja bok (66:18–23), där det bl.a. sägs:¹⁸

”Jag känner deras gärningar och deras tankar. Den tid kommer då jag skall samla alla hednafolk och tungomål, och de skall komma och se min härlighet. Jag skall sätta ett tecken ibland dem. Några av dem som blir räddade skall jag sända som budbärare till hednafolken, till Tarsis, till Pul och Lud, bågskyttefolken, till Tubal och Javan, till kustländerna i fjärran, som inte har hört talas om mig eller sett min härlighet. De skall förkunna min härlighet bland hednafolken” (Jes. 66:18–19).

Detta är nog det enskilda bibelord som kommer närmast mission i den nytestamentliga snävare meningen, utsändandet av budbärare till de främmande folken. Notera dock att detta sändande av budbärare ligger i framtiden.

Om man placerar in dessa folk på kartan är det intressant att notera att samtliga återfinns i väster och norr. Man kan faktiskt ana att Paulus missionsresor bygger på dessa verser!¹⁹

Vidare är efterföljande vers (v. 20) mycket intressant då den förutsäger att budbä-

rarna ska föra ”era bröder” med tillbaka. Detta syftar troligen på judar i församlingen.²⁰

DE FRÄMMANDE FOLKEN I PSALTAREN

De främmande folken (*goyim*) förekommer inte så sällan i Psaltaren. Det kanske mest genomgående temat är att också dessa står under Guds herravälde eller kungadöme. Det innebär också att:

- 1) Gud är också deras skapare och kung och de tillhör således honom;
- 2) Gud är mäktigare än de och deras gudar – vad de än hittar på mot Gud och hans smorde, eller hans folk.

Gud är kung inte bara över Israel, utan över hela jorden: ”HERREN, den Högste, är fruktad, en stor kung över hela jorden” (Ps. 47:3). Hans rike omfattar inte bara människor: ”HERREN har grundat sin tron i himlen, hans rike råder över allt” (Ps. 103:19). Davidskungen är hans viceregent (Ps. 2), Gud har insatt honom och han regerar från hav till hav, från floden till jordens gräns (72:8), och alla folk och kungar hyllar honom (72:11).²¹

Att Guds namn blir känt över hela jorden handlar om att Guds makt, Guds kungavälde blir accepterat över hela jorden. Här talar psalmerna om Guds dömande makt över sina fiender, men innehåller också en inbjudan att erkänna Guds majestät och makt.

På så vis utgör Psaltaren en fortsättning på temat vi kan se i berättelsen om uttåget ur Egypten, där Gud genom att bestraffa Farao och egyptierna gör sitt namn känt. Samtidigt fortsätter Psaltaren ett annat tema från 2 Mosebok, nämligen lovsången som befrielsen, frälsningen föder.

PSALTAREN – EN INBJUDAN ATT DELTA I LOV-

SÅNGEN

Psaltaren är Bibelns bönbok och har därför i alla tider fungerat som kyrkans bönbok. Det var också synagogans och dessförinnan templets bönbok. Psaltaren är därför ett fönster in i Gamla testamentets gudstjänst och därmed dess tro så som den kom till uttryck i Israels gudstjänst. Om man talar om Gamla testamentets gudstjänst är kanske inte "mission" den spontana associationen, utan offer, präster och leviter, men det är inte hela bilden.

Av Gamla testamentets böcker hör Psaltaren till de mest citerade i Nya testamentet och det handlar både om Jesu person och spridandet av det goda budskapet till alla folk.²²

Psaltaren innehåller en rad olika typer av psalmer och även om lovsången eller hymnen inte är den vanligaste har det med rätta sagts vara den mest typiska genren för Psaltaren.²³

Många av lovsångerna innehåller uppmaningar till lovsång, ibland samordnade med uppmaningar att proklamera Guds gärningar bland folken, "Lovsjung HERREN som bor i Sion, förkunna hans gärningar bland folken" (Ps. 9:12). David lovsjunger Herren bland folken, "Därför vill jag tacka dig bland hednafolken, HERRE, och lovsjunga ditt namn" (Ps. 18:50).²⁴

Några gånger är lovsånger kombinerade med uppmaningar att "göra känt" o.d. (t.ex. Ps. 96:3), och några gånger uppmanas folken att prisa Gud (Ps. 98:4–6; 100:1 m.fl.). Dessa uppmaningar till lovsång är oftast knutna till Israels frälsning och välsignelse.²⁵

Det finns också exempel på att folken/kungarna uppmanas att "frukta" och "vör-

da" Israels Gud, och falla ner inför honom. Ps. 87 går så långt att olika folkslag räknas som födda i Sion, de räknas som gudsstadens medborgare.²⁶

VÄLSIGNELSENS MISSION

Utkorelsen av Abram i 1 Mos. 12:1–3 är en del av bakgrunden till och förberedelsen för spridandet av evangeliet. Det var en av prästernas viktigaste uppgifter att välsigna Israel (5 Mos. 10:8; 21:5). Den formulering som Gud gav prästerna genom Mose är den vi känner som den aronitiska välsignelsen (4 Mos. 6:24–26). Ps. 67 är en psalm som bygger på den aronitiska välsignelsen, omskriven i "vi-form", som en bön om välsignelse. Det viktiga i detta sammanhang är att Guds välsignelse över Israel har ett ytterligare syfte: "så att man på jorden lär känna [Guds] vägar ... [och] frälsning".

ISRAELS MISSION

Det som profeten Jesaja fick förutsäga att folken ska strömma till Sion "på den dagen" (Jes. 2:2–5; par. Mika 4:1–4), har en motsvarighet i Psaltaren. Det som profeten förutsäger är redan en verklighet i Psaltarens formuleringar, ömsom i form av uppmaningar och ömsom i form av beskrivningar. Man ber om att det ska ske, samtidigt som bönerna ger uttryck för att det redan finns.

På den dagen, när Herren ensam är upphöjd (Jes. 2:17), när alla andra kungar och folk är honom underlagda kommer folken och tillber honom. Men Herren är redan den ende sanne kungen och den som har all makt. Guds majestät och makt är redan en verklighet som israeliterna proklamerar i sin gudstjänst – i förvissning om att det också en dag ska bli uppenbart för alla.

*Israel vittnar
om Guds
frälsning
genom
sin blotta
existens*

På det viset är Israels gudstjänst i sig misionerande på två sätt:

- 1) den bjuder hela tiden in folken att delta i lovsången (Ps. 117);
- 2) den lovsjunger Guds gärningar med Israel "så att" folk lär känna honom.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Jag har försökt att visa att Jesu och Paulus ord om att Gamla testamentet vittnar om att evangeliet om Guds frälsning skulle predikas till jordens yttersta gräns har täckning i skrifterna. Det finns fler bibelböcker och bibelställen man kan lyfta fram och lite beroende på hur brett ordet "mission" definieras, finner man fler eller färre tydliga ställen. Det är för mig tydligt att Gamla testamentet vittnar om att budskapet ska spridas till jordens yttersta gräns, samtidigt

som folket som avskilts och helgats hela tiden vittnar om det. Israel vittnar om Guds frälsning genom sin blotta existens, men alldeles särskilt genom gudstjänsten och Psaltarens lovsånger.

När Guds namn i Gamla testamentet görs känt bland människor är det påfallande att det handlar om Guds egna gärningar. Ur bibelteologiskt perspektiv är det därför korrekt att tala om missionen som "Guds mission" (*missio Dei*) som blivit vanligt på senare tid. Samtidigt använder sig Gud av människor och det är människor som lovsjunger honom på jorden.

Johannes Hellberg

teol. kand., lärare på Församlingsfakulteten, Göteborg

Litteraturlista

Richard Bauckham, *Bible and mission: Christian Witness in a Post-modern World* (Easney Lectures & Frumentius Lectures), Carlisle, Cumbria & Grand Rapids, Michigan: Paternoster & Baker.

Mark J. Boda, "Declare his glory among the nations: The Psalter as missional collection" i Stanley E. Porter & Cynthia Long Westfall (red.), *Christian mission: Old Testament foundations and New Testament developments* (Eugene, Oregon: Pickwick; McMaster New Testament studies series 2011).

Terence E. Fretheim, *Exodus*, Louisville: John Knox 1991.

Michael W. Goheen, "Bible and mission: missiology and Biblical scholarship in dialogue", 208–232 i Stanley E. Porter & Cynthia Long Westfall (red.), *Christian mission: Old Testament foundations and New Testament developments*, Eugene, Oregon: Pickwick; McMaster New Testament studies series 2011 o.s.v.

Walter C. Kaiser, *Mission in the Old Testament: Israel as a light to the nations*, 2nd ed. Grand Rapids: Baker 2012.

John N. Oswalt, *The book of Isaiah: chapters 40–66*, (New International Commentary on the Old Testament) Grand Rapids: Eerdmans 1998.

John N. Oswalt, *The Holy One of Israel. Studies in the Book of Isaiah*, Eugene, Oregon: Cascade 2014.

Craig Ott, Stephen J. Strauss & Timothy C. Tennet, *Encountering theology of mission, Biblical foundations, historical developments, and contemporary issues*, Grand Rapids: Baker 2010.

Pao, David W. & Eckard J. Schnabel, "Luke", 251–414 i G. K. Beale & D. A. Carson (red.), *Commentary on the New Testament use of the Old Testament*, Grand Rapids: Baker & Leicester: Apollos 2007.

J. Simons, "The 'table of nations' (Genesis 10): its general structure and meaning", i R. S. Hess & D. T. Tsumura (red.), *I studied inscriptions from before the flood: Ancient Near Eastern, literary and linguistic approaches to Genesis 1–11*, Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns 2004.

Oskar Skarsaune, "Who influenced whom? Contours of a new paradigm for early Jewish-Christian relations", 35–52 i Knut H. Høyland & Jakob W. Nielsen (red.), *Chosen to follow: Jewish believers through history and today*, Jerusalem: Caspari Center 2012.

Bruce K. Waltke, *An Old Testament theology: An exegetical, canonical, and thematic approach*, Grand Rapids: Zondervan, 2007.

Christopher Wright, *The mission of God. Unlocking the Bible's grand narrative*, Nottingham: IVP 2007.

Fotnoter

1. Christopher Wright utvecklar en bibeltolkning med mission som tolkningsprincip, en "missional hermeneutik". *The mission of God. Unlocking the Bible's grand narrative*; Nottingham: IVP 2007, s. 29–31.
2. Se Craig Ott, Stephen J. Strauss & Timothy C. Tennet, *Encountering theology of mission. Biblical foundations, historical developments, and contemporary issues* (Grand Rapids: Baker 2010), s. xviii–xxi.
3. På engelska används uttrycket "missional hermeneutics" som är svårt att återge på svenska.
4. Denna vers utgör också förklaringen till strukturen i Apostlagärningarna där evangeliets spridning i Jerusalem (kap. 1–7), i Judéen & Samarien (kap. 8–9; samma provins vid denna tid) och bland folken (kap. 10–28) i respektive led bekräftas av apostlarna i Jerusalem och med Andens utgjutande.
5. Oskar Skarsaune, "Who influenced whom? Contours of a new paradigm for early Jewish-Christian relations", s. 35–52 i Knut H. Høyland & Jakob W. Nielsen (red.), *Chosen to follow: Jewish believers through history and today* (Jerusalem: Caspari Center 2012), s. 46–47.
6. Richard Bauckham, *Bible and mission: Christian Witness in a Post-modern World* (Easneye Lectures & Frumentius Lectures), Carlisle, Cumbria & Grand Rapids, Michigan: Paternoster & Baker, s. 65. Jmf. också Hes. 38:12 (enligt min mening felaktigt översatt i SFB, borde varit "Ty du vill plundra och röva och vända din hand mot ödelagda platser, som nu åter är bebodda, och mot ett folk som har samlats från hednafolken och som nu har boskap och ägodelar, där de bor i jordens mitt").
7. Herodorus 1.134, citerad i Bauckham, *Bible and mission*, s. 66.
8. Vissa namn förekommer t.ex. två gånger, samtidigt som utläggningshistorien är rik och varierande. Karaktären på texten gör att det är lätt att tänka sig att skrivare lagt till förklarande glossor som sedan inbakats i texten. För utförlig diskussion se J. Simons, "The 'table of nations' (Genesis 10): its general structure and meaning", i R. S. Hess & D. T. Tsumura (red.), *I studied inscriptions from before the flood: Ancient Near Eastern, literary and linguistic approaches to Genesis 1–11* (Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns 2004), s. 234–253.
9. Intressant nog så saknas Indien och Persien av de länder som annars förekommer i Gamla testamentet. Indien dyker upp först i Esters bok (1:1; 8:9). Persien räknas in under Medien i Jes. 13:17; 21:2; Jer. 51:11, 28, så det är möjligt att Persien finns med indirekt i 1 Mos. 10. Å andra sidan är det först genom perserriket som världen "öppnas" österut mot Indien för Israels folk. Dessutom saknas de länder som i den bibliska historien uppstår senare, som Moab, Ammon, Edom och Israel själv.
10. 1 Mos 10 innehåller sjuttio namn i den masoretiska (hebreiska) handskriftstraditionen och sjuttio två i Septuaginta (den antika judiska grekiska översättningen av Gamla testamentet). Det är också möjligt att antalet utsända återspeglar antalet äldste i 4 Mos. 11 som är sjuttio eller sjuttio två om man räknar med Eldad och Medrad (Pao & Schnabel 2007, s. 316–317).
11. Bruce K. Waltke, *An Old Testament theology: An exegetical, canonical, and thematic approach* (Grand Rapids: Zondervan, 2007), s. 123.
12. Walter C. Kaiser menar uttryckligen att 1 Mos. 12:1–3 är Gamla testamentets missionsbefallning utifrån orden om att "alla släkten ska bli välsignade" (*Mission in the Old Testament: Israel as a*

light to the nations, 2nd ed. Grand Rapids: Baker 2012, s. xi). Det är ju klart att själva existensen av ett gudsfolk är en förutsättning för mission, att en människa är döpt och har en personlig tro likaså. Alla som lever av Guds nåd är ju vittnen om Guds nåd.

Denna välsignelse återspeglas senare i Gamla testamentet vid ett flertal tillfällen (Ps. 72:17; Jes. 19:24–25; Jer. 4:2; Sak. 8:13). Jer. 4:1–2 är särskilt intressant då Israels omvändelse leder till att folken välsignar sig eller välsignas i honom. Jeremia sägs i inledningen vara "en profet för folken" (1:5) men ganska lite av hans förkunnelse handlar om eller riktar sig direkt till folken (kap. 46–51). Jes. 19:24–25 anspelar också på 1 Mos. 12:3 där de stora fienderna Egypten i söder och Assyrien i norr sägs vara en välsignelse (Bauckham, *Bible and mission* s. 30–32).

13. Ytterligare exempel på samma tankegång finns i Neh. 9:10; Ps. 106:8; Jes. 63:12; Jer. 32:20; Dan. 9:15.

14. Jmf Terence E. Fretheim, *Exodus* (Louisville: John Knox 1991) s. 125, Wright, *The mission* s. 224.

15. Michael W. Goheen, "Bible and mission: missiology and Biblical scholarship in dialogue", 208–232 i Stanley E. Porter & Cynthia Long Westfall (red.), *Christian mission: Old Testament foundations and New Testament developments* (Eugene, Oregon: Pickwick; McMaster New Testament studies series 2011), s. 223.

16. John N. Oswalt, *The Holy One of Israel. Studies in the Book of Isaiah* (Eugene, OR: Cascade 2014), s. 90–91.

17. Se också Jes. 41:20; 42:10–13; 44:23; 45:1–6, kap. 14, kap. 22–25

18. Oswalt, *The Holy One*, s. 92–93.

19. Bauckham, *Bible and mission*, s. 64–65. Många exegeter (t.ex. John N. Oswalt, *The book of Isaiah: chapters 40–66*; Grand Rapids: Eerdmans 1998 s. 689) placerar Pul och Lud "nägonstans i Afrika", medan Bauckham menar att Pul är Libyen och Lud är Lydien.

20. John N. Oswalt, *The Book of Isaiah: chapters 40–66* (New International Commentary on the Old Testament; Grand Rapids: Eerdmans 1998), s. 689.

21. Mark J. Boda, "'Declare his glory among the nations': The Psalter as missional collection", s. 13–41 i Stanley E. Porter & Cynthia Long Westfall (red.), *Christian mission: Old Testament foundations and New Testament developments* (Eugene, Oregon: Pickwick; McMaster New Testament studies series 2011), s. 15.

22. Notera att Psaltaren nämns särskilt av Jesus i Luk. 24:44.

23. Bibelbokens namn på hebreiska, *tehillim* betyder just "lovsånger".

24. Jmf. också Ps. 57:10; 105:1; 108:4–5 med uppmaningar rikta till folken (Boda, "Declare", s. 21).

25. Boda, "Declare", s. 22–23.

26. Boda, "Declare", s. 24–25.